

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND
INNOVATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2026, Issue 6.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MOERN SCIENCE AND INNOVATION**». Which took place in Spain, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

TEMURIYLAR RENESSANSINING BUGUNGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI

Ibragimova Gulsanam Quvonchovna

Termiz Davlat Universiteti Yuridik fakulteti talabasi

Annotatsiya: Temuriylar renessansi Markaziy Osiyo tarixidagi eng muhim ilmiy, madaniy va ma’rifiy yuksalish davrlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada Temuriylar merosining zamonaviy O‘zbekiston taraqqiyotiga ta’siri tahlil qilinadi. Ilm-fan, ta’lim, boshqaruv va madaniyat sohalaridagi tarixiy yutuqlar asosida ushbu davr g‘oyalari bugungi kunda milliy o‘zlikni shakllantirish, davlat siyosatini rivojlantirish hamda ijtimoiy-madaniy taraqqiyotni ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilayotgani yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Temuriylar renessansi, O‘zbekiston, madaniy meros, milliy o‘zlik, ilm-fan, ta’lim, taraqqiyot.

Kirish. Temuriylar renessansi XIV-XV asrlarda Markaziy Osiyo tarixida alohida o‘rin tutgan yuksalish davridir. Bu davr Amir Temur hukmronligi davrida asos solinib, uning avlodlari tomonidan yanada rivojlantirildi. Ushbu davr ilm-fan, adabiyot, me’morchilik va davlat boshqaruvi sohalarida ulkan yutuqlar bilan ajralib turadi. Bugungi mustaqil O‘zbekiston ana shu boy tarixiy merosga tayangan holda o‘z taraqqiyot yo‘lini belgilamoqda⁶.

Temuriylar renessansi davlat tomonidan ilm-fan va san’atni qo‘llab-quvvatlash natijasida yuzaga kelgan. Amir Temur markazlashgan kuchli davlat barpo etib, unda barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish va madaniy yuksalishga alohida e’tibor qaratdi. Samarqand shahri dunyoning turli hududlaridan kelgan olimlar, me’morlar va san’atkorlar markaziga aylandi.

Amir Temur markazlashgan davlat barpo etar ekan, ilm-fan ahliga alohida ehtirom ko‘rsatdi. Samarqandning poytaxtgaga aylanishi dunyoning eng yetuk olimlari, me’morlari va hunarmandlarining bir nuqtada jamlanishiga sabab bo‘ldi.

- Temuriylar sulolasi vakillari (Shohruh Mirzo, Ulug‘bek, Husayn Boyqaro) shunchaki hukmdor emas, balki yirik olim va san’atsevar shaxslar edi.
- Samarqand, Hirot va Buxoro kabi shaharlar yirik ta’lim markazlariga aylandi⁷.

⁶ Зиёдулла Муқимов. *Амир Темур тузуқлари (тарихийҳуқуқий тадқиқот)*. Иккинчи тўлдирилган наشري. – Самарқанд: СамДУ, 2008. – 131 бет.

⁷ Ahmedov B. A. *Amir Temur: tarixiy shaxs va davlat arbobi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 1998.

Temuriylar renessansining eng yuksak cho‘qqisi - bu astronomiya va matematika sohasidagi inqilobiy o‘zgarishlardir. Mirzo Ulug‘bek tomonidan 1424-1428-yillarda qurilgan Samarqand rasadxonasi o‘sha davrning eng mukammal astronomik markazi bo‘lgan. Ushbu asarda 1018 ta yulduzning holati va harakati aniq belgilab berilgan. Undagi hisob-kitoblar zamonaviy hisob-kitoblardan juda kam farq qilishi hayratlanarlidir. G‘iyosiddin Jamshid Koshiy tomonidan o‘nli kasrlarning kashf etilishi va sonining aniq qiymati hisoblanishi dunyo matematikasini yangi bosqichga olib chiqdi.

Uning mashhur ilmiy markazi - Ulug‘bek rasadxonasi o‘z davrining eng ilg‘or ilmiy muassasalaridan biri edi. Shuningdek, Alisher Navoiy ijodi orqali adabiyot va ma‘naviyat yuksak darajaga ko‘tarildi. 1991-yilda mustaqillikka erishgach, O‘zbekistonda tarixiy merosni tiklash va rivojlantirishga katta e‘tibor qaratildi⁸. Xususan, Temuriylar davriga oid yodgorliklarni restavratsiya qilish, tarixiy shaxslarni ulug‘lash hamda madaniy turizmni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishiga aylandi.

Samarqand, Buxoro kabi qadimiy shaharlar jahon miqyosida tan olindi. Amir Temur va Alisher Navoiy kabi buyuk shaxslarning nomlarini abadiylashtirish orqali milliy o‘zlik va birlik mustahkamlandi. Temuriylar renessansining eng muhim jihatlaridan biri - ilm-fanga bo‘lgan yuksak e‘tibordir. Bu an‘ana bugungi O‘zbekistonda ham davom ettirilmoqda. Mirzo Ulug‘bek ilmiy merosi zamonaviy ilmiy taraqqiyot uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Hozirgi kunda O‘zbekistonda oliy ta‘lim tizimini rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash va innovatsiyalarni joriy etishga alohida e‘tibor berilmoqda. Yangi universitetlar, ilmiy markazlar va xalqaro hamkorlik dasturlari buning yaqqol dalilidir⁹.

Temuriylar renessansi bugungi O‘zbekiston madaniy o‘zligining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bu davrga xos bag‘rikenglik, ilmga intilish va ijodkorlik g‘oyalari jamiyatda keng targ‘ib qilinmoqda. Ayniqsa, Alisher Navoiy asarlari milliy adabiyot va ma‘naviy tarbiyada muhim o‘rin tutadi. Uning adolat, insonparvarlik va ma‘rifatparvarlik haqidagi g‘oyalari zamonaviy jamiyat rivojiga mos keladi.

Temuriylar merosi O‘zbekiston iqtisodiyotiga, ayniqsa turizm sohasiga katta hissa qo‘shmoqda. Tarixiy obidalar har yili millionlab sayyohlarni jalb etadi. Samarqand shahri Temuriylar davri me‘moriy yodgorliklari bilan mashhur bo‘lib, mamlakatning eng yirik turizm markazlaridan biridir. Ulug‘bek rasadxonasi kabi obidalar O‘zbekistonning xalqaro nufuzini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

⁸ Umarova Musharraf Yunusaliyevna Temuriylar davrida ilm-fan va madaniyat ravnaqi (monografiya) FARG‘ONA- 2026 y. 119 b.

⁹ UNESCO. Central Asian Monuments and Cultural Heritage Reports. – Paris, 2010.

O‘zbekiston Temuriylar merosidan madaniy diplomatiya vositasi sifatida ham samarali foydalanmoqda. Xalqaro ko‘rgazmalar, ilmiy anjumanlar va madaniy almashinuv dasturlari orqali Temuriylar davri yutuqlari dunyoga tanitilmoqda. Bu esa mamlakatning xalqaro obro‘cini oshirib, boshqa davlatlar bilan hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Temuriylar davri me‘morchiligi o‘zining mahobati va geometrik aniqligi bilan ajralib turadi. Go‘ri Amir, Registon ansambli, Bibixonim masjidi va Shohi Zinda majmuasi o‘sha davrning muhandislik cho‘qqilaridir. “Samarqandning moviy gumbazlari” tushunchasi aynan shu davrning vizual ramziga aylangan. “Bog‘i Dilkusho”, “Bog‘i Baland” kabi bog‘lar landshaft arxitekturasining ilk namunalari bo‘lgan.

Temuriylar renessansi G‘arb Uyg‘onish davriga o‘zining bevosita va bilvosita ta‘sirini ko‘rsatgan. Temuriylar davri nafaqat mintaqa madaniyatini asrab qoldi, balki uni yangi, umuminsoniy bosqichga olib chiqdi. Bu davr tajribasi bugungi kunda ham ilm-fan va madaniyatni davlat miqyosida qo‘llab-quvvatlash taraqqiyotning kaliti ekanini isbotlamoqda¹⁰.

Temuriylar renessansi faqat erkaklar yaratgan mo‘jiza emas edi. Saroy ayollari ham ilm va me‘morchilik homiylari sifatida maydonga chiqishgan. Shohruh Mirzoning rafiqasi Gavharshod begim o‘z davrining eng nufuzli siyosiy va madaniy arboblardan biri bo‘lib, Hirotida ulkan madrasa va masjid majmuasini qurdirdi. Bu ayollarning ijtimoiy-madaniy hayotdagi faolligining yuksak namunasi edi. Bu davrda musiqa shunchaki ko‘ngilochar vosita emas, balki matematik aniqlikka asoslangan fan sifatida ko‘rilgan. Jomiyning “Musiqa haqida risola”si o‘sha davr akustikasi va ohanglar tizimini ilmiy asoslab berdi. Musiqa va she‘riyatning uyg‘unligi (shashmaqom elementlarining shakllanishi) aynan shu davrda o‘zining nazariy poydevoriga ega bo‘ldi. Temuriylar davrida kitob tayyorlash jarayoni murakkab texnologik zanjirga aylandi. Hirotidagi ushbu kutubxona o‘z davrining “Akademiya”si edi. Bu yerda qog‘ozrezlar, xattotlar, rassomlar (miniatyurachilar), sahhoflar (muqovachilar) va oltin suvi yurituvchilar birgalikda ish olib borishgan. Bu esa kitobni san‘at asari darajasiga ko‘tardi va bilimni saqlashning mukammal tizimini yaratdi. Temuriylar renessansi Samarqand va Hirot bilan cheklanib qolmadi. Zaxiriddin Muhammad Bobur tomonidan Hindistonda asos solingan saltanat Markaziy Osiyo madaniy yutuqlarini Janubiy Osiyoga olib kirdi. Toj Mahal kabi dunyo mo‘jizalari aynan Temuriylar arxitektura maktabining mantiqiy davomi va rivoji hisoblanadi.

Temuriylar davriga kelib, tarixiy asarlar yaratish an‘analarida tub burilish yuz berdi. Ilgari tarixnavislik asosan saroy kotiblari yoki muayyan amaldorlarning

¹⁰ Soucek, S. A. History of Inner Asia. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

xizmat vazifasi hisoblangan bo'lsa, ushbu davrda mazkur sohaga professional olimlar va keng dunyoqarashga ega ziyolilar kirib keldi. Bu o'zgarish asarlarning ham shaklan, ham mazmunan yangilanishiga xizmat qildi.

Temuriylar davri tarixiy manbalari o'zidan oldingi davrlarga xos bo'lgan murakkab va og'ir tildan voz kechib, birmuncha sodda, tushunarli va yuksak adabiy mahorat bilan bitilganligi bilan ajralib turadi. Eng muhimi, bu davr tarixchilari ma'lum ma'noda senzura va qoliplardan xoli bo'lgan holda ijod qilishgan. Tarixiy asarlarda hukmron sulola vakillarining nafaqat yutuqlari, balki ularning faoliyatidagi ayrim kamchilik va xatolar ham ochiq bayon etilganligi davr tarixnavisligining xolisligidan dalolat beradi.

Temuriylar davri tarixi haqida ma'lumot beruvchi manbalardan yana biri bu "Matla' us-sa'dayn va majma' ul-bahrayn" ("Ikki saodatli yulduzning chiqish joyi yoki ikki azim daryoning qo'shilish yeri") dir. Asar muallifi Abdurazzoq Samarqandiy hisoblanadi. Kitob ikki jilddan iborat bo'lib, 1467-1470 yillar oralig'ida yozib tamomlangan. Birinchi jildda Elxoniy Abu Said davridan (1316-1335) to Amir Temurning vafoti va Xalil Sultonning taxtga chiqishi ya'ni 1405-yil haqida ma'lumot beriladi¹¹.

Xulosa. Temuriylar renessansi bugungi O'zbekiston taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Uning ta'siri madaniyat, ta'lim, iqtisodiyot va davlat siyosatida yaqqol namoyon bo'lmoqda. Ushbu boy merosni asrab-avaylash va rivojlantirish orqali O'zbekiston o'zining mustahkam kelajagini barpo etmoqda. Temuriylar renessansi tajribasi shuni ko'rsatadiki, tarixiy meros zamonaviy rivojlanishning muhim omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Зиёдулла Муқимов. Амир Темур тузуклари (тарихий ҳуқуқий тадқиқот). Иккинчи тўлдирилган нашри. – Самарқанд: СамДУ, 2008. – 131 бет.
2. Ahmedov B. A. Amir Temur: tarixiy shaxs va davlat arbobi. – Toshkent: O'zbekiston, 1998.
3. Umarova Musharraf Yunusaliyevna Temuriylar davrida ilm-fan va madaniyat ravnaqi (monografiya) FARG'ONA- 2026 y. 119 b.
4. UNESCO. Central Asian Monuments and Cultural Heritage Reports. – Paris, 2010.
5. Soucek, S. A. History of Inner Asia. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
6. Lapidus, I. M. A History of Islamic Societies. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

¹¹ Lapidus, I. M. *A History of Islamic Societies*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.